

AZ ÁL-ÉS AZ IGAZI HADZSI

⊕ SZÖVEG: TELBISZ TAMÁS

VÁMBÉRY ÉS GERMANUS PÁRHUZAMOS ÉLETÚTJA

A magyar felfedezők, utazók között aligha találunk még két oly meghatározó személyiséget, akiknek életútja annyi hasonlóságot mutat, annyira párhuzamosan halad, mint Vámbéry Árminé és Germanus Gyuláé – és mégis... Isztambul felé utazva, írásaikat olvasgatván döböntem rá, hogy e két, kalandokkal teli Kelet-kutató-élet éppen a legvégsőbb kérdés tekintetében mennyire eltér egymástól. Szípközön szórakoztató, török, perzsa, arab mondásokkal fűszerezett műveikből kirajzolódik a számos hasonló tapasztalat – a „kép” értelme azonban egészen más. Kevésbé a tényeken, mint inkább a hangulaton, érzéseken, benyomásokon keresztül igyekszünk most rávilágítani kettejük életútjának párhuzamosan futó és szerteágazó pontjaira

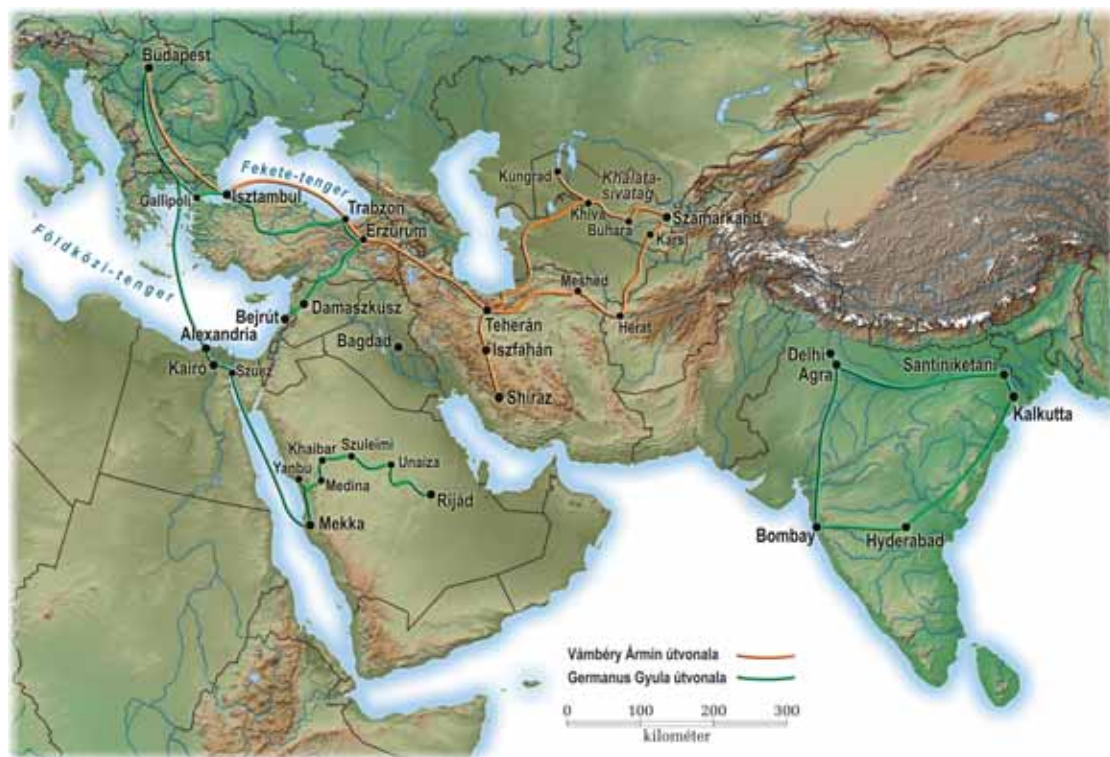
Magyar és zsidó

Nem egyik ez, másik az, hanem egyszerre mindkettő mindkettő. Megpróbálták összeegyeztetni e kettős identitást, jóllehet a kor, amelyben éltek (leszámítva Germanus utolsó évtizedeit) ennek kevésbé kedvezett. Vámbéry Ármin Dunaszerdahely zárt, erősen ortodox zsidó környezetében nőtt fel mely – mint írja –: „... maradványa volt a tiszta és hamisítatlan középkornak, e kor minden örülten fanatikus tévelygésével és szertelenségével s még ennél is több: szakasztott mása annak a hitéletnek, melynek zord árnyékai borzadálylállyal töltötték el később Bokhara muszalmánjai közt.” Tévéúton jár, aki a zsidó gyökerek között gazdagság után kutat, mert az épp megszületett Ármin a kolerában elhunyt, talmudtudós apától csupán eszét örökölte, mást azonban nem, mert nem volt mit. Élete első részét mélyszegénységben töltötte, volt hát alkalma hozzászokni az éhezéshez, fázhoz, megaláztatáshoz. Ezek acélozták meg testét és lelkét olyannyira, hogy híres közép-ázsiai útja során a megpróbáltatásokat félig-meddig már ismerősökként „köszönthette”.

Bár kisgyerekként istenfélő volt, aki úgy érezte, menten meghal, mikor keresztény fiúk erőszakkal lehúzták fejről a sábeszdeklit, a disznóhúsnak pedig még az említését is kerülte, később részben iskolai, részben a külvilág megismerése okán hamar „levetette magáról a hit béklyóit, és szabadgondolkodó vált belőle”. A „keresztény fiúkkal” azonban később sem tudott igazán összebarátkozni, úgy érezte, hogy „...mindenhol azzal a végzetes orrfintorítással, azzal a kétértelmű vállvonogatással, közömbösséggel és azzal a némasággal fogadták, mely jobban öl a legnagyobb ékesen szólásnál.” És bár karrierje érdekében – nevezetesen, hogy kinevezhessék egyetemi tanárnak –

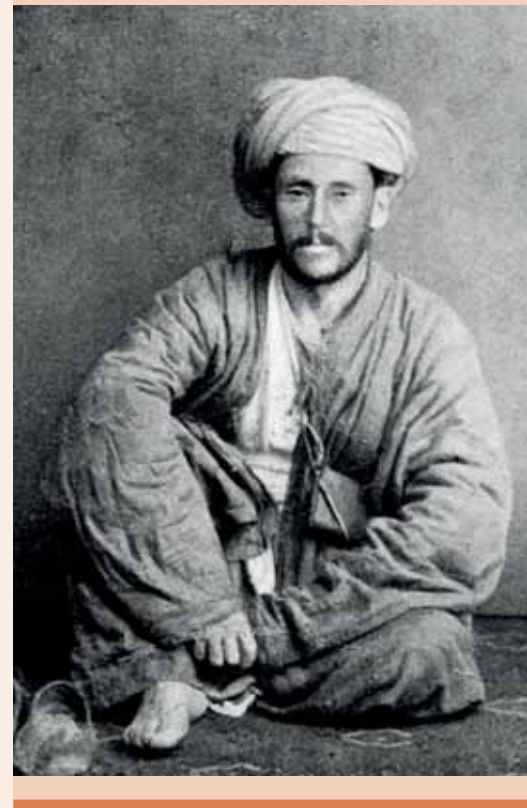
„...mindenhol azzal a végzetes orrfintorítással, azzal a kétértelmű vállvonogatással, közömbösséggel és azzal a némasággal fogadták, mely jobban öl a legnagyobb ékesen szólásnál.”

 FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
TELBISZ TAMÁS, szerzőnk
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

VÁMBÉRY ÁRMIN (1832–1913)

A Pozsony megyei Szentgyörgyön született. Hároméves korában egy betegség következtében egész életére megsántult. 1857-ben a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával utazott első útjára, Konstantinápolyba. Második, legnevezetesebb útja Teheránon keresztül Buharába és Szamarkandba vezetett – olyan vad vidékekre, melyet előtte európai utazó még nem járt be az ott élő fanatikus iszlám népek okán.

GERMANUS GYULA (1884–1979)

Budapesten született. Gyermekkorában, egy képekonyvet lapozgatva varázsolta el – egész életére – az iszlám világ. Első hosszabb útja szintén Konstantinápolyba vezetett, ahol az egyetemen folytatott tanulmányokat. Három évet töltött Indiában, ahol a santiniketáni egyetem iszlamológia tanszékén oktatott. 1935-ben talán első európaiként jutott el Mekkába. Az arab nyelv tudora volt, közel 60 nyelvjárását ismerte. Idehaza főleg tanított, de lótenyésztéssel is foglalkozott, és 1958–64 között országgyűlési képviselő is volt (nem volt párttag).

megkeresztelkedett, szívében mindvégig megmaradt szabadgondolkodó (ateista) zsidónak, akit Theodor Herzl, a cionizmus atyja kedélyesen „Kedves Vámbéry bácsi”-nak szólított leveleiben. Mindez azonban nem zárta ki, hogy szülőföldjét, Magyarországot szíven hordja, és hosszú, keleti utazásáról visszatérve „sírva csókolja meg a hazai rögöt”.

Germanus Gyula budapesti bőrkereskedő, kispolgári családból származott, szász és zsidó felmenőkkel, 1848-as honvéd nagypapákkal. Az ő életében így a zsidó gyökerek talán nem is játszottak volna komoly szerepet, ha nem Budapesten éri a II. világháború, melynek során neki is jutott egy sárga csillag, és feleségét a zsidóüldözés réme nem kergette volna az öngyilkosságba. A komoly lelki seb magyarságát mégsem érintette. A haza iránti érzéseit legjobban talán az jellemezte, hogy útjai során mindvégig magával hordozta a magyar zászlót, akár az egyszerű zarándokruha alatt is – hasonlóan napjaink futballcsillagjaihoz, akik a mez alatt hordott alsóruháikra gyakran fontos üzeneteket írnak, hogy a gólöröm pillanataiban akár a fél világ értesülhessen róla.

FOTÓ: EXTERRA

„A fejedelem közelsége az égő tűzhöz hasonlatos” (perzsa mondás)

Vámbéry – a kor szellemének megfelelően – az őshazát kutatta, igaz, nem fizikai, hanem nyelvészeti értelemben, a török–magyar rokonságot felismerve. Germanust viszont a keleti lélek vonzotta ellenállhatatlan erővel. Első komolyabb utazásuk így nem is vezethetett máshová, mint Konstantinápolyba. „Órák hosszat elmerülve néztem a Márvány-tenger holdvilágos, langyos hullámain egy kisded part menti kávéházból, s a mély csöndet csak a vízipipa duruzsolása szaggatta meg. Ilyenkor a lét végtelenségét csak ez a fel-felhangzó bugyborékolás osztotta fel számunkra felfogható fogalommal” – írja Germanus, aki a Keleti Akadémia támogatásával, polgári kényelemben kezdte meg ismerkedését a török világgal. Vámbéry érkezése – bár egy álom teljesült ezzel – némileg aggasztóbb volt, nem lévén sem pénze, sem szállása. Szerencséjére az 1848–49-es elbukott szabadságharc következtében Konstantinápoly tele volt emigráns magyarokkal, akik a hóna alá nyúltak a kezdeti nehéz időkben. Fölemelkedését viszont már páratlan nyelvtudásának köszönhette – legalább tíz nyelven beszélt, de ha az egyes nyelvjárástokat különállónak vesszük, akkor még nagyobb ez a szám. Ráadásul nem „konyhai szintű”, vagy szobában ülő „fordítói” tudásról volt szó, hanem, amint meséli: „... kiejtésben és hangban szorosán alkalmazkodtam a különböző nyelvek sajátosságához, sokan benszülöttek hittek és pompás mulatság volt látni, hogy ejtem tévedésbe nyelvem pergésével az embereket.” Vajon mi volt e nyelvzseni titka? Tehetség és vasszorgalom. Maga Vámbéry, éltesebb korában, szinte kacagva említi egy amerikai orvos kérését, aki arra sze-

„... kiejtésben és hangban szorosán alkalmazkodtam a különböző nyelvek sajátosságához, sokan benszülöttek hittek és pompás mulatság volt látni, hogy ejtem tévedésbe nyelvem pergésével az embereket.”

A SZULEJMÁN- MECSET SZILUETTJE ISZTAMBULBAN

Egy ehhez hasonló árnykép ragadhatta meg Germanus Gyula képzeletét is egy egész életre szólóan

rette volna rábírní, hogy küldje el neki „nyelve fotográfiáját, hogy vonalaiból következtetést vonhasson le nyelvbéli tehetségeire”. Vámbéry végső soron e tehetségének köszönhetően került házitánítóként egyre módosabb török urak házához, s meg sem állt Isztambul legelőkelőbb köreibe.

Jóval később, már híres utazóként, „külpolitikai szakíróként” került közel „Isten Árnycákhöz”, azaz Abdul-Hamid szultánhoz, aki számtalanszor fogadta őt magánkihallgatáson is. Bennem a török szultánokról el- eddig igen kemény, katonás, harcias kép élt, hiszen a magyar történelem leginkább ezt sugallja, így igencsak meghökkentett a Vámbéry elbeszéléseiből kibontakozó szultánportré: „Abdul Hamid szultán, egyike lévén a legnagyobb charmeuröknek, mindig érti a módját, hogy egy vagy más módon elbájolja vendégét. Szívesen mond bókot, maga szolgál gyújtóval vendégének a cigarettához, és igyekszik olyan kedves lenni, hogy a világ legegyszerűbb polgára sem volna képes őt abban utolérni.” Csodás emlékezőképességű, nagyra törekvő, nyitott, ám szívében mégis keleti uralkodónak mutatja be Vámbéry, olyannak, aki a kritikát még „czukrozott” formájában sem tűri („a megsértett autokrata bős pillantásokat vetett reám”), és éppen ez vezetett kapcsolatuk kihűléséhez. A szultán betegesen rettegett, és egy alkalommal, amikor Vámbéry csupán a teához szükséges cukorért nyúlt, oly idegesen ugrott fel, mintha merénylet készülne ellene.

Nos, Germanus Gyula néhány évtizeddel később éppen azokkal az ifjútörökökkel szűrte össze a levet, akik a szultán hatalmának megdöntésére készülődtek. Ez 1909-ben be is következett, az uralkodót pedig haláláig fogságban tartották – egy palotában. Így a szintén nyelvzseni Germanus (aki egy kései riportban azt nyi-

SZTALAKTITKUPOLA

Az iszlám hagyomány szerint Mohamed egy barlangban világosodott meg, erre emlékeztet ez a mecsetekben százféle formában felbukkanó, sajátos boltozat

FOTÓ: TELBISZ TAMÁS

latkozta: „Fogalmam sincs, hány nyelven beszélek. Csak azt tudom, hogy akármerre csavarom a rádió gombját, értem, amit hallok.”) ezt a szultánt személyesen már nem ismerhette. De egy alkalommal, isztambuli szállodai szobájában különös látogatót kapott: „Egy úr jött be. Kellemes arcát őszülő szakáll keretezte, és szeméből műveltség sugárzott. Bocsánatot kért, hogy zavar, nem akart lefárasztani a földszintre, hiszen ő neki van szüksége énrám.” Germanus jobb híján az ágyra ültette le vendégét, és már jó ideje társalognak mindenféléről, festészetről, zenéről, míg végre a foglalkozására terelődött a szó: „Nincsen tulajdonképpen foglalkozásom. Abdul Medsid efendi vagyok, a török trón örököse...” – akiből azonban a társadalmi átalakulás miatt már sohasem lehetett szultán, de kalifa két évig még igen. Később őt is száműzték.

Teljességgel elképesztő az a tény, hogy mind Vámbéry, mind Germanus, óriási tudás, kiváló kommunikációs képesség és egy csöpp rámenőség birtokában, alacsony származásuk ellenére is hatalmas uralkodókkal kerültek – nemritkán bizalmas – kapcsolatba. Vámbéry találkozott többek között a buharai emírrrel, a perzsa sahval, III. Napóleonnal és nem utolsósorban Viktória királynővel is. Germanust barátságába fogadta a dinasztiaalapító Abdul-Aziz ibn Szaúd király, de mivel ő részben már egy másik korban élt, jobbra nem arisztokrata állami vezetőkkal volt kapcsolata; csupán az érdekesség kedvéért, többek között Rákosi Mátyás és Antall József is a diákjai voltak.

„JÓ ILLATÚ FÜSZER, ÉS DRÁGA KENŐCS... ALI GYŐZELEM-ÜNNEPE VAN MA!”

Már Arany János is tudta, hogy a török (arab) ünnepléshez elengedhetetlen a finom fűszer

„Fogalmam sincs, hány nyelven beszélek. Csak azt tudom, hogy akármerre csavarom a rádió gombját, értem, amit hallok.”

VAJON ALADDIN CSODALÁMPÁSA IS ITT LAPUL AZ ÓSZERES BOLTJÁBAN?

Kelet bazárjaiban az ember néha tényleg úgy érzi, mintha egy mese kellős közepébe csöppenne...

(jobbra)

FOTÓ: EXTERRA

FOTÓ: EXTERRA

Mit rejt a fátyol?

Utazásaik kezdetén mindkét hősünk fiatal volt. És férfi. Nem csoda hát, hogy képzeletüket különösen izgatta az akkor még igen erősen bújtatott, nehezen megpillantható szebbik nem. Szerencsére az előkelő háremhölgyek némelyike szintén nyelvet akart tanulni, így a nyelvtanár Vámbéryt a pasák közelengedték a háremhez, persze csak az eunuch felügyelete mellett. A rács vagy függöny egyik oldalán ült ő, a másikon a tanítvány, akit nem is láthatott. Törökös udvariasságával, költői bókjaival, fiatalos hevéllel azonban így is elbűvölte a hölgyeket. Egy alkalommal az egyik háremhölgyet tolmácként kellett elkísérnie egy frengi (azaz európai) fogorvoshoz. Röviddel az ártatlan esetet követően az egész háremnek fogfájása támadt... Természetesen Vámbéry sem maradt érzéketlen: „... nem tudtam hozzá szokni ahhoz, hogy a török szokás parancsa szerint gyorsan lesüssem a szemem, ha nő állott velem szemben; mert nem is csekélység az, hogy huszonnégy éves korában erőszakosan elforduljon az ember egy szép cserkesznő tüzes szemétől.” Legméltóságosabb tanítványa azonban kétségkívül Fatma hercegnő volt, a későbbi Abdul-Hamid szultán nővére, kit egyébként soha

RÁÉRÜNK

Vámbéry szerint a keleti ember egész lelki világában uralkodó vonás a ritka nyugalom, a kényelemszeretet és a szemlélődésre való örökös hajlandóság

„... nem tudtam hozzá szokni ahhoz, hogy a török szokás parancsa szerint gyorsan lesüssem a szemem, ha nő állott velem szemben; mert nem is csekélység az, hogy huszonnégy éves korában erőszakosan elforduljon az ember egy szép cserkesznő tüzes szemétől.”

FOTÓ: EXTERRA

„Dereka úgy ringott, mint a bambusznád, amikor a szél incselkedik vele. Járása igéző és mikor szememet húzta maga után, egyik oldalam megfagyott, a másik elégett.”

**KÖZÉPKOR,
VAGY 21. SZÁZAD?
...okostelefont
leső hölgykoszorú**

meg nem láthatott, csupán lágyan csengő, szelíd hangját véste örökre emlékezetébe. Germanus lelkét éppen ez a titkolódzó játék hatotta meg. Egy aranyzarv-öbölbeli csónakázás hangulatát így adja vissza: „A csónakok olyan közel suhannak el egymás mellett, hogy a nők féltve őrzött arcát meg lehet pillantani, és sokan – a fiatalok és szépek, és melyik fiatal nő nem szép? – fel-fellibbentik fátyolukat, egy-egy kacér pillantással ajándékozzák meg a férfiakat. Ezek óvatosan viszonyozzák a meleg tekintetet, amely úgy nyilall ki a fátyol alól, mint a bujdosó hold sugara a sötét felhőből.” Csalódottságának adott hangot, mikor Kemal Atatürk véget vetett ennek a játéknak, és Törökország európaivá formálásának jegyében megszüntette a háremeket és betiltotta a csadort. „Mint a kalitkából kiszabadult kanári madarak, úgy vergődtek a nők a nagy forgalomban.” Immár napjaink új fejleménye, hogy a csador újra hódít Törökországban, és egyre több nő húzza föl modern ruhája fölé ezt a mindent takaró ruhadarabot, ám tartásuk, járásuk ebben is lehet igéző. „Dereka úgy ringott, mint a bambusznád, amikor a szél incselkedik vele. Járása igéző és mikor szememet húzta maga után, egyik oldalam megfagyott, a másik elégett” – sóhajtja egy mekkai arab. Germanus költői képekben gazdagon számol be arról a mekkai vacsoráról, amelyen tiszteletreméltó mohamedán férfiak gyűltek össze, és meghitt éjszakai hangulatban beteljesületlen szerelmeikről sóhajtoztak. Mind közül legszomorúbb a házigazda volt, aki rabnőjébe volt halálosan szerelmes. „Hiszen a tiéd! – emlékezteti Germanus. – Igen. A teste az enyém, de a lelke az övé, és én az ő lelkét akarom, hogyha szemébe nézek, meglássam magamat lelke tükrében.” E sóhajra csupán a hosszú csend válaszolt.

FOTÓ: TELBISZ TAMÁS

Véres ütközetek

Vámbéry és Germanus élete egyaránt bővelkedett veszélyes helyzetekben (ennek ellenére mindketten magas kort éltek meg). Megkísértette őket a sivatagi szomjhalál: Vámbéry a Khalata-sivatagban, Germanus az arab pusztaságban került többnapos ájult állapotba, melyből csak hű társaik segítségével menekülhettek meg. De számolniuk kellett azzal is – elsősorban Vámbérynek –, hogy ha a fanatikus mohamedánok fölismerik, könyörtelen halál vár rájuk. Vámbéry ezért turkesztáni útja során a ruhája bélésébe rejtett három, gyorsan ölő sztrichningolyócskát az esetleges kínzások elkerülésére. Végül nem kellett bevennie, ám az egyik golyót kis híján belecsempészte egy afgán férfi poharába, aki közel állt ahhoz, hogy fölfedezze benne a frengi kémet. A lelkiismerete azonban visszatartotta, és végül a leleplezést is elkerülte.

Germanus egyetlenegyszer valóban részt vett egy csatában, a híres gallipoli ütközetben, melynek során az angolok megkísérelték elfoglalni a Dardanellák tengerszorosát. Talán erről szól a következő idézet? „Az ellenség ijedten vonult vissza kedvezőbb terepszakaszokra, de amelyiket elcsíptem, az vérrel lakolt a támadásért. De azért nem tágítottak, hajnalig több csatát kellett vívnom velük, és reggelre kelve minden tele volt a meggyilkolt támadók hullájával. Kezem piroslott a vértől, arcom is...” Aligha. E csatában Germanus fegyvertelenül, a Vörös Félhold megfigyelőjeként volt jelen, mégis fejbe csapták, és angol fogságba került, ahonnan azonban udvariasan elengedték, mikor kilétére fény derült.

A fenti idézetben szereplő ellenség tán kevésbé komoly, ám felettébb kellemtelen lehetett, ami azért bizonyos, mert rondótémaszerűen újra és újra felbukkan Germanus és Vámbéry írásaiban. Lássuk tehát, ki volt ez az ellenség! „Poloskák és bolhák irtózatos raja csatasorban támadt rám, semmibe véve ex-territoriális kiváltságomat, és a legagresszívabb módon csípte, marta védtelen testemet...eleinte vakaróztam, de a védekezésre újabb segédcsoportok érkeztek és diadallal élvezték külföldi véretem...” Vámbéry talán valamelyest edzettebb

„...az izzó parázs fölé tartottuk ruhánkat; e közben az állatkák, elkábúlva a melegségben, a tűzbe hullottak és sajátságos sercsezés közben kimúltak tűzhalállal”

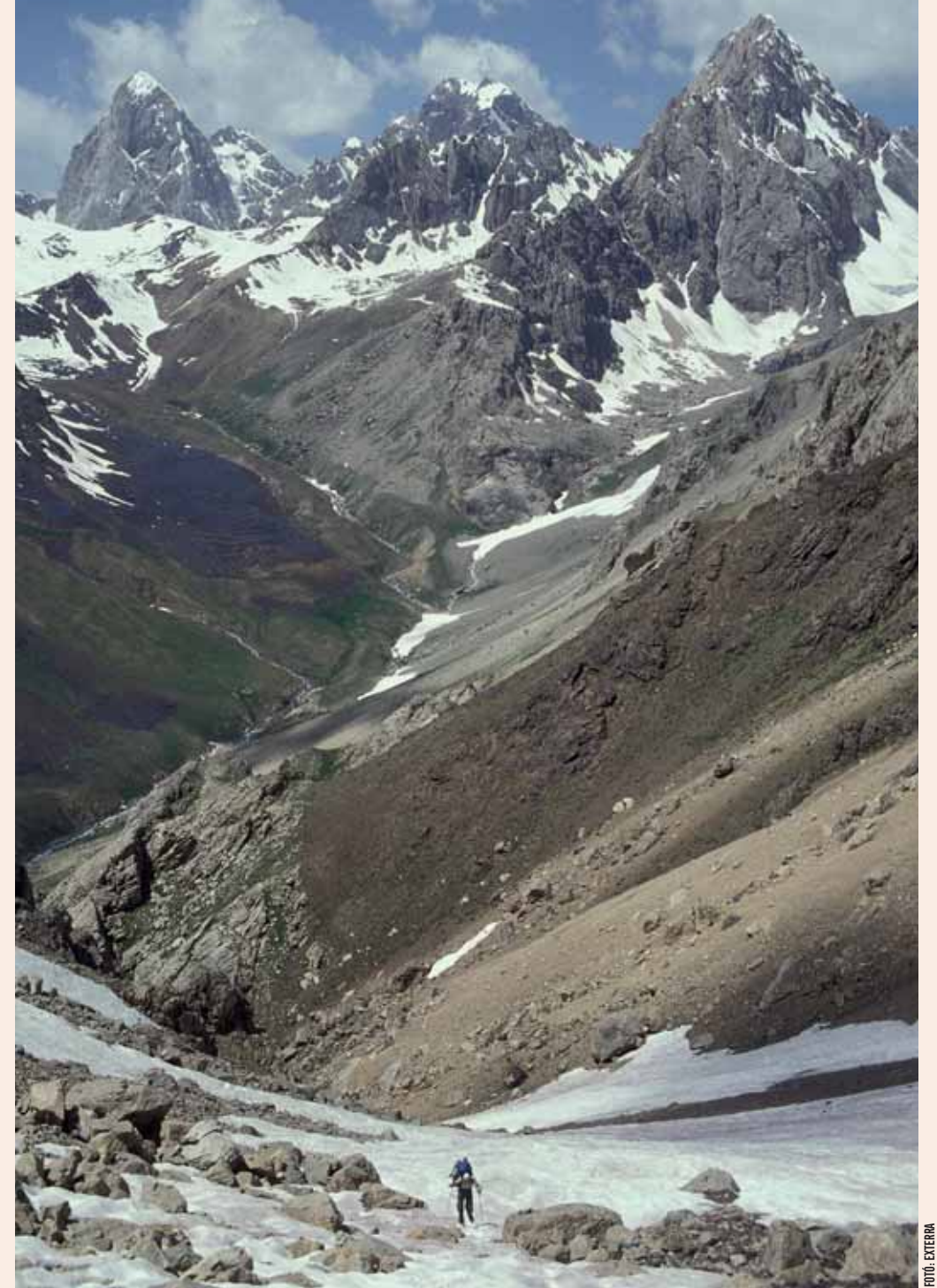
„AKI BELEKÖSTOLT A VÁNDORÉLET GYÖNYÖRŰSÉGÉBE, visszavágik reá teljes életében. A síma tenger sohasem oly szép és fenséges, mint a vihartól felkorbácsolt hullámok játéka, mert vannak emberek, kiknek sohasem telik örömük a nyugalomban s kiket csak az örökös baj és küzdelem képes kielégíteni” (Vámbéry) – Tadzsiszisztán határvidékén, keresztül a Hisszár-hegységen (jobbra)

A TURKOMÁNOK SZERINT

„... a szomjazónak a sivatagban adott egy csepp víz lemossa száz évnek bűneit.”

FOTÓ: EXTERRA

FOTÓ: EXTERRA

volt, hiszen gyermekkorában egy ideig piócagyűjtéssel kereste kenyerét, amit az akkori gyógyászatban szívesen alkalmaztak a betegek vérenek megcsapolására. Mint írja: „... néha megesett, hogy a piócák éjnek idején kiszabadultak nem elég erősen bekötözött vászonzacskóikból és szerte kúsztak a szobában.” De még őt is komoly próbatétel elé állították Közép-Ázsia ijesztő szaporaságú állatkái, melyeket egyesével kiirtani nem lehetett, így egyrészt „... az izzó parázs fölé tartottuk ruhánkat; e közben az állatkák, elkábúlva a melegségben, a tűzbe hullottak és sajátságos sercsezés közben kimúltak tűzhalállal”, másrészt „... az ember letette ruháját egy hangyaboly közelébe és átengedte az alkalmatlan férgeket a hangyák kényének, a melyek minden irányból megkezdették a támadást és elhurczolták rágóikban az apró fenevadakat.” Ennyit a nagy csatákról.

FOTÓ: EXTERRA

Inkognitóban

Vámbéry számára mindig hatalmas szellemi kihívást jelentett, hogy álruhát öltön magára és belebújjon egy másik kultúrához tartozó ember „bőrébe”. Ezt akkor élte meg először kaján örömmel, mikor egy alkalommal – zsidó létére – ministránsruhába bújva szolgálhatott a piaristák szentgyörgyi templomában. Később Teheránba tartva török effendivé változott, és túrte, hogy a síita perzsák kigúnyolják mint „szunnita ebet”. De élete nagy álcáját, a kóbor dervis szerepét akkor öltötte föl, mikor a Mekkából Teheránon át hazatérő tatár zarándokokhoz csatlakozott. Ekkor állította ki számára a teheráni török követ a „hadzsi”, azaz a Mekkát megjárt zarándokoknak kijáró igazolást, mely útja során létfontosságú bizonyíték volt a fanatikus közép-ázsiai népek szemében. Az igazolás azonban hamis volt, mert Vámbéry sohasem járt Mekkában, ám az őt útvjáról lebeszélni hiába igyekvő, aggódó követ úgy érezte, hogy ez a legkevesebb, amit megtehet érte. A papír azonban önmagában kevés lett volna, csakúgy, mint a rongyos, piszkos, tetves ruha, sőt még a tökéletesen elsajátított nyelvjárás is. Vámbéry igyekezett ellesni a stílust, a gesztusokat, a fintorgásokat is. Koránból vett idézeteket szőtt beszédjébe, és éjszaka, mikor a többiek aludtak, színész módjára gyakorolta a taglejtéseket. Inkognitója így vált tökéletessé, bár útja során végig rettegett a lebukástól. Belül azonban – és itt van a lényeg! – mindez csupán komédia volt, még ha halálos kockázattal járt is.

Az egyszerű nép azonban sohasem kételkedett benne, osztotta nekik bőven a fátihát (áldást) és betegséget gyógyító, szent leheletét. „Ép úgy imádkoztam és kiáltottam föl vadúl, zokogtam és örjögtem

„Ép úgy imádkoztam és kiáltottam föl vadúl, zokogtam és örjögtem szent megsemmisüléssel, mint bármelyik közülök és még ma is csodálkozva kérdelem magamban, hogy honnan vettem a könyűknek azt a szünetlen záporát, melyet szemeim ontottak és minden legkisebb megindultság, vagy belső meghatottság nélkül, hogyan vehettem részt e komédiában órák hosszáig.”

apróságok árulhatják el az embert! Vámbéry szerencséjére azonban az ifjú jóindulatú volt, és nem buktatta le nyilvánosan a dervist.

Érdekes, hogy Vámbéry nagy utazásának végére kiábrándult Ázsiából. „A Kelet a kiállott viszontagságok után nem vonzott többé és látva az ázsiai világ állandó hanyatlását, annál nagyobb szenvedélyvel csüngtem a Nyugat hatalmasan pezsgő, tetterős életnyilvánulásain.” De nem sokáig, mert hamarosan itt is szembesült a társadalom visszasságaival: „Visszariasztott a tömegeknek az az örök sietsége, mohósága, versenyfutása, az a kétségbeesett tusa és küzdelem a dicsőségért s a gazdagságért és minden másodpercnek az a véghetetlen féltése és kiaknázása.” Hát ha még tudhatta volna, hogy száz év múlva – a fejlődés eredményeként – századmásodpercekért folyik majd a harc!...

„Visszariasztott a tömegeknek az az örök sietsége, mohósága, versenyfutása, az a kétségbeesett tusa és küzdelem a dicsőségért s a gazdagságért és minden másodpercnek az a véghetetlen féltése és kiaknázása.”

Egyik legfájóbb sebe az volt, hogy kalandos útvjáról Pestre hazatérve, senki sem fogadta (a média akkor még nem állt állandóan ugrásra kész állapotban), valamint egyéb csalódások is érték, melyek miatt itthon is sokszor idegennek érezte magát. Ezért írhatta idős korában, hogy: „... örök inkognitó-élet jutott osztályrészemül Európában ép úgy, mint Ázsiában.”

ERŐS LÁBAKON – AZ ISZFAHÁNI PÉNTEK-MECSET

A kívülálló számára az iszlám kultúrkör egységesnek és megbonthatatlanak tűnik. Sok-sok árnyalata, irányzata és éles törésvonalai leginkább csak benne élve válnak világossá és megkerülhetetlenné (balra)

VÁMBÉRY ÉS A SZAMÁR

„A turkománok támadásától felve, társaim, attól tartva, hogy szamaraink elárulnak bennünket ordítással, zsírral bekent hegyes czöveket vertek a fülesek hátulsó felébe, mitől aztán alaposan el is ment a kedvök az ordítástól. Mire a hallgatóságban az angol miniszterelnök a mellette ülő másodállamtitkárhoz fordulva megjegyezte: — Ugy-e bár, kolléga, az ilyen zsírral bekent czövek sokszor tenne jó szolgálatot a parlamentben is?”

FOTÓ: TELBISZ TITMÁS

„Kísérelj meg hinni!”

Germanus kezdettől fogva a lélek keresésére indult, és így jutott el addig a pontig, ahol már azt érezte, hogy puszta a nyelvek, a kultúra, a néprajz tanulmányozásával már nem juthat mélyebbre. Száraznak, meddőnek érezte tudását.

Az égre törő indiai pálmafák zizegéséből is ezt hallotta ki: „Kísérelj meg hinni!”, ál-mában pedig Mohamed próféta jelent meg előtte, aki így szólt hozzá: „Miért gyötrődöl? – Előtted az egyenes út, haladj rajta a hit erejével!” E belső hangok és külső késztetések hatására, valamint abban a reményben, hogy így megnyílik előtte az út Mekka felé, a delhi nagymecsetben ötezer ember színe előtt vált az iszlám követőjévé. A lelkes hívők örömeikben majd szétszedték... Ha jobban belegondolunk, ez abban az időben éppoly nagy port vert fel, mint amilyen szenzáció lenne napjainkban is. Egy nagy hírű európai tudós, aki meggyőződésből az iszlám hitre tér! Egészen más ez, mint a török szolgálatba szegődött, egykori szabadságharcosok, kiknek némelyike, mint például Bem apó, a karrier érdekében fölvetta a muzulmán hitet. Mindenesetre Germanust ettől kezdve tenyerükön hordozták a mohamedán országokban, tíz arab akadémia tagja lett (persze nem csupán vallása, de tudománya okán is), és elzarándokolhatott Mekkába, ahol az előírt szertartások minden elemét szigorúan és pontosan betartva végül ajkával érinthette a szent Kába-követ.

Természetesen vannak, akik Germanus őszinte vallásosságát is megkérdőjelezik. Ő azonban életében és halálában is hű maradt az iszlámhoz, sírján a Korán kezdő sorai olvashatók. Ugyanakkor nem rejtette véka alá kételyeit sem: „... az önfeledt gomolyagban én voltam az egyetlen gondolkodó és kételkedő ember az egyetlen európai, az egyetlen magyar...”, és tudósként az „európai kritikai módszer” híve maradt. De mindez nála összeegyeztethető volt az iszlámmal. Benne csodálatos módon elért egymás mellett Kelet és Nyugat. De csak benne, mert 80 éves korában, egy interjúban aggodalmának adott hangot: „Féltem a világot attól, hogy a civilizációk közötti különbségek – s ezen nem csak és nem is elsősorban az iszlám és a kereszténység közötti szellemiségbeli eltérésekre, hanem a Kelet és a Nyugat egész életszemléletének döbbenetes távolságára gondolok – egyszer elpusztítják az egész Földet.” Ezt akár mondhatta volna a ma esti Híradóban is...

„... az önfeledt gomolyagban én voltam az egyetlen gondolkodó és kételkedő ember az egyetlen európai, az egyetlen magyar...”

PUSKÁK ÉS MOSOLYOK JÓL MEGFÉRNEK EGY KÉPEN, amíg a Korán tanítását – „Tiszteljed a vendéget, bárha hitetlen is” – betartják

FOTO: EXTERRA

FOTO: EXTERRA

A MINDIG FELHŐTLEN BUHARAI KÉK ÉGBE SZÖKŐ KUPOLÁK Vámbéry látogatása idején szinte még újnak számítottak. Az 1807-ben épült Chor-Minor-medresz, restaurálás előtti állapotban

Epilógus

Vámbéry végül a szabadságban és a tudásban találta meg élete fő irányelvét. Miként legkedvesebb időskori tanítványa, Germanus jellemezte őt – mert a párhuzamosok nemcsak a végtelenben, de néha az életben is találkoznak –, „... nála a tudás szívügy volt, meggyőződés, harci eszköz, átélés és ihlet.” Ám míg Vámbéry megismertet a Kelettel, beavat nyelveibe és néprajzába, lebilincsel kalandjaival, addig Germanus írásaiban valósággal megszeretetti olvasóival az iszlám népeket. És ettől lesz más az elénk tárt kép értelme. ☺

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL – STATRAVEL.HU

Ha a cikk felkeltette érdeklődését, az STA Travelnél kedvező árú repülőjegyeket talál, megbízható és olcsó szállásokat foglalhat, számos kaland- és felfedezőútra közül választhat – és a CareMed biztosítást se felejtse el!